

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kirkkolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi tuomiokapitulille oikeus myöntää erivapaus kirkon jäsenyyttä koskevasta virkakelpoisuusehdosta papille, joka kuuluu sellaiseen kristilliseen kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan, jonka kanssa kirkolliskokous on tehnyt tällaisen järjestelyn mahdollistavan ekumeenisen sopimuksen. Säännös, jonka mukaan tiettyihin kirkollisiin virkoihin on ollut kelpoisuusvaatimuksena Suomen kansalaisuus, ehdotetaan kumot-

tavaksi. Seurakunnille, joille on vakuutettu erityisiä oikeuksia, käytännössä Suomen evankelis-luterilaiselle saksalaiselle seurakunnalle, annettaisiin oikeus tuomiokapitulin luvalla hankkia papilliset palvelut papin virkaa täyttämättä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Viranhaltijoita ja työntekijöitä koskevat jäsenyyss- ja kansalaisuusvaatimukset

Kirkkolain (1054/1993) 6 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään yleisenä virkakelpoisuusedellytyksenä, että kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän virassa sekä jumalanpalvelukseen, kirkollisiin toimituksiin, diakoniaan tai opetukseen liittyvässä pysyväisluonteisessa työssä voi olla vain evankelis-luterilaisen kirkon jäsen. Kirkolla tarkoitetaan tässä säännöksessä Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa.

Suomen, Ruotsin, Norjan, Islannin, Viron ja Liettuan luterilaiset kirkot sekä Englannin, Irlannin, Walesin ja Skotlannin anglikaaniset kirkot ovat vuonna 1992 hyväksyneet niin sanottuun Porvoon yhteiseen julkilausumaan sisältyvän Porvoon julistuksen, johon sisältyy myös kirkko-oikeudellisesti velvoittavaksi tarkoitettuja kohtia. Kirkot ovat sen jälkeen erikseen hyväksyneet Porvoon julistuksen omien säännöstensä mukaisessa järjestyksessä.

Porvoon julistuksen täytäntöönpanemiseksi 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että tuomiokapitulille annettaisiin oikeus myöntää poikkeus kirkon jäsenyyttä koskevasta virkakelpoisuusehdosta papille, joka kuuluu sellaiseen kirkkoon, jonka kanssa kirkolliskokous on tehnyt tällaisen järjestelyn mahdollistavan ekumeenisen sopimuksen. Säännöksessä ehdotetaan, että erivapaus voitaisiin myöntää toistaiseksi tai määräajaksi. Erivapaus olisi henkilökohtainen eikä virkakohtainen ja antaisi siten kelpoisuuden hoitaa eri papinvirkoja. Erivapaus pysyisi näin ollen voimassa myös palvelussuhteen päättyessä. Erivapaus voitaisiin myöntää myös määräajaksi, esimerkiksi viideksi vuodeksi kerrallaan. Jonkin tuomiokapitulin antama erivapaus koskisi myös muita hiippakuntia. Käytännössä tämä järjestely mahdollistaisi sen, että Porvoon julistukseen osallisen muun

kirkon pappi voisi hoitaa Suomen kirkossa eräitä papinvirkoja. Lähinnä kysymykseen tulisivat seurakuntapastorin tehtävät, joiden osalta ei ole vaativia erityispätevyysvaatimuksia, ja jonka viran täyttömenettely on sopivan yksinkertainen. Myös kappalaisen viran hoitaminen saattaisi joissain tapauksissa tulla kysymykseen, joskin virkaan liittyvä pastoraalitutkinto voi olla korkea kynnyks. Erikseen on harkittava, olisiko pastoraalitutkinnon vaatimuksia kehitettävä siten, että ekumeeniset sopimukset otetaan huomioon.

Kirkkolain 6 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla vain Suomen kansalainen voidaan nimittää piispan, tuomiokapitulin asessorin, kirkkoneuvoksen tai, jollei 25 luvun 12 §:stä muuta johdu, kirkkoherran virkaan. Lisäksi virkasäännössä voidaan määrätä, että välittömästi kirkkohallituksen taikka kirkkoneuvoston tai yhteisen kirkkoneuvoston alaiseen kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän johtavaan virkaan sekä näihin rinnastettaviin johtaviin virkoihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen.

Säännös ehdotetaan esityksessä kumottavaksi, jolloin kaikkiin evankelis-luterilaisen kirkon, seurakunnan ja seurakuntayhtymän virkoihin voitaisiin nimittää muukin kuin Suomen kansalainen.

Porvoon julistuksen täytäntöönpano ei aiheuta varsinaista, välitöntä tarvetta muuttaa mainittua kirkkolain kansalaisuusvaatimusta koskevaa säännöstä, koska sen mukaan noudatetaan kirkon eri virkoja koskevia erityismääräyksiä. Kun Porvoon julistuksen perimmäisenä tarkoituksena on kuitenkin toteuttaa ekumeniaa ja kun Suomen kirkon edellä mainittujen virkojen osalta kansalaisuusvaatimus pohjautuu ennen kaikkea näiden virkojen julkisen vallan käytön edellytyksiin, on yleisessä lainsäädännössä tapahtuneella kehityksellä merkitystä arvioitaessa kirkkolain 6 luvun 2 §:n 2 momentin tarpeellisuutta.

Valtionhallinnossa on keskusteltu siitä, että tulisi mahdollisimman suuressa määrin luopua kansalaisuusvaatimuksista

virkakelpoisuusehtoina, koska tämä voidaan joissakin tapauksissa tulkita Euroopan yhteisön, jäljempänä EY, perustamissopimuksen vastaiseksi. EY:n lainsäädännön vuoksi ei kuitenkaan ole tarvetta ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin.

Perustuslakiuudistuksessa lähdettiin siitä, että kansalaisuusvaatimuksista on säädettävä lain tasolla. Perustuslain 125 §:n mukaan voidaan ainoastaan lailla säätää, että määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Valtionhallinnossa yleisenä tavoitteena on, että säännöksiä, joiden mukaan tiettyihin virkoihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen, tulisi karsia, jollei kansalaisuusvaatimukseen ole olemassa erityisiä syitä.

Kunnallishallinnossa ei johtaviinkaan virkoihin vaadita Suomen kansalaisuutta, vaan kuntalain (365/1995) 46 §:n mukaan voidaan kunnan palvelukseen ottaa muukin kuin Suomen kansalainen.

Ruotsin ja Norjan uudessa kirkkolainsäädännössä ei myöskään vaadita näiden maiden kansalaisuutta piispan, papin tai diakonin virkaan. Sen sijaan Islannin kirkossa näihin virkoihin vaaditaan maan kansalaisuus.

Kirkollishallinnossa ei ole käytännön tarvetta säilyttää virkojen kansalaisuusvaatimusta ottaen huomioon mainittujen virkojen kielitaito- ja tutkintovaatimukset, esimerkiksi kirkkoherran virkaan vaadittava pastoraali- ja uusi johtamistutkinto, sekä yleinen virkakelpoisuusehtona oleva kirkon jäsenyys. Virkojen tehtävään ei myöskään kuulu merkittävää julkisen vallan käyttöä. Kansalaisuusvaatimuksen poistaminen olisi linjassa sekä yllä selostetun valtionhallinnon yleisen kehityksen että kirkon kansainvälisen erityisluonteen kanssa.

1.2. Papin viran täyttäminen seurakunnissa, joilla on erityisiä oikeuksia

Kirkkolain 25 luvun 12 §:ssä säädetään seurakunnista, joilla on erityisiä oikeuksia. Pykälän 1 momentin mukaan seurakunta, jolle on vakuutettu erityisiä oikeuksia, niin kuin erityinen oikeus papin valitsemiseen, säilyttää nämä oikeudet. Pykälän 2 momentin

mukaan valtakirja vieraskielisen seurakunnan kirkkoherran virkaan voidaan antaa papille, joka ei ole Suomen kansalainen.

Säännös koskee nykyisin käytännössä vain Suomen evankelis-luterilaista saksalaista seurakuntaa (Deutsche evangelisch-lutherische Gemeinde in Finnland), jäljempänä seurakunta. Elokuun 6 päivänä 1858 annetussa seurakunnan perustamista koskevassa keisarillisessa päätöksessä on sille myönnetty oikeus täyttää kirkkoherran virka ilman ehdollepanomenettelyä.

Käytännössä seurakunnan kirkkoherran virka on jo pitkään täytetty tosiasiallisesti vain määräajaksi niiden periaatteiden mukaan, joita Saksan evankelinen kirkko (Evangelische Kirche in Deutschland) noudattaa pappien lähettämisessä ulkomailla suoritettavaan saksankieliseen työhön. Palveluskausi on yleensä ollut kuusi vuotta, ja sitä on voitu jatkaa lyhyemmällä määräajalla. Merkittävä ongelma on kuitenkin ollut se, että saksalainen palkkaus- ja eläkejärjestelmä poikkeaa siinä määrin periaatteiltaan suomalaista virka- ja työehtosopimusjärjestelmästä sekä eläke- ja muun sosiaaliturvan järjestelmistä, että se on haitannut saksalaisten pappien saamista seurakunnan palvelukseen sanotuksi määräajaksi.

Esityksessä ehdotetaan pykälän 2 momentti muutettavaksi siten, että pykälässä tarkoitettu seurakunta voisi tuomiokapitulin luvalla hankkia määräajaksi papilliset palvelut papin virkaa täyttämättä. Tuomiokapituli voisi painavasta syystä peruuttaa luvan kesken määräajan. Muutoksen tarkoituksena olisi parantaa seurakunnan mahdollisuuksia saksankielisten papillisten palvelujen järjestämiseen. Seurakunta voisi tuomiokapitulin luvan perusteella tehdä sopimuksen jonkin Saksan evankeliseen kirkkoon kuuluvan luterilaisen maakirkon papin saamiseksi Suomeen sovitun pituiseksi ajaksi.

Ehdotetun lupamenettelyn mukaan seurakunta sopisi papin palvelussuhteen ehdoista, jotka käytännössä vastaisivat saksalaista palkkaus- ja eläkejärjestelmää, papin ja Saksan evankelisen kirkon kanssa. Sopimukseen tulisi sisällyttää ehto, jonka mukaan sopimus purkautuisi, jos

tuomiokapituli peruuttaa seurakunnalle antamansa luvan. Kyseessä ei näin ollen olisi virka- eikä työehtosopimus vaan eräänlainen toimeksiantosopimus sui generis. Luvan myöntämistä harkitessaan tuomiokapituli voisi harkita muun muassa neuvoteltuja sopimusehtoja sekä papin tai pappien pätevyyttä ja sopivuutta.

Saksalainen pappi pysyisi oman maakirkkonsa alaisuudessa, mutta suorittaisi seurakunnassa kaikki papilliseen palveluun liittyvät tehtävät. Hän olisi kuitenkin Porvoon piispan kaitsemissa ja tuomiokapitulin valvonnassa siten, että jos papillisessa palveluksessa ilmenisi huomautettavaa, siihen voitaisiin puuttua. Jos tällä ei olisi vaikutusta virheelliseen menettelyyn tai toimintaan, jota ei voida pitää vähäisenä, tai jos kysymyksessä olisi papin velvollisuuksien vakava rikkominen, tuomiokapituli voisi kesken määräajan peruuttaa seurakunnalle antamansa luvan. Lupa voitaisiin peruuttaa vastaavasti myös siinä tapauksessa, että seurakunta ei noudattaisi sopimuksen ehtoja tai tilanne ajautuisi seurakunnasta johtuvista syistä umpikujaan, eikä tilannetta saataisi huomautuksista huolimatta korjattua. Papin toiminta loppuisi luvan peruuttamisesta lukien välittömästi ilman enempää hallinnollisia toimia tai päätöksiä. Maakirkon viranomaisten asiana olisi harkita mahdolliset pappisvirkaa koskevat oikeudelliset seuraamukset.

Ehdotettua järjestelyä voitaisiin soveltaa tarvittaessa kaikkiin seurakunnan pappeihin. Seurakunta voisi edelleen mahdollisuuksien mukaan täyttää papin virkansa vakinaisesti, eikä muutos vaikuttaisi seurakunnan oikeuteen täyttää kirkkoherran virka ilman ehdollepanomenettelyä.

Tässä esityksessä tarkoitettun papin toimivalta rajoittuisi vain papillisiin tehtäviin. Esityksessä ehdotettu menettely edellyttäisi näin ollen eräitä muutoksia seurakunnan hallintokäytäntöön. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, että tuomiokapituli määräisi luvan voimassaoloajaksi kirkonkirjoihin perehtyneen seurakunnan viranhaltijan huolehtimaan kirkkoherralle kirkkolain 16 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla kuuluvasta

kirkonkirjojen pitämistä koskevasta päätöksenteosta. Saksalainen pappi ei voisi myöskään suoraan asemansa perusteella suorittaa avioliittoon vihkimisiä. Hänen olisi tätä varten saatava eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista annetun lain (379/1929) mukainen lupa opetusministeriöltä. Ehdotuksen toimeenpanoon liittyvien käytännöllisten asioiden ohjaamiseksi ja hoitamiseksi ehdotetaan, että tuomiokapituli voisi antaa säännöksen soveltamisesta tarkempia ohjeita.

2. Esityksen vaikutukset

Porvoon julistuksen perimmäisenä tarkoituksena on toteuttaa ekumeniaa. Julistuksen täytäntöönpanemiseksi esitetyllä kirkkolain muutoksella mahdollistettaisiin se, että Porvoon julistukseen osallisen muun kirkon pappi voisi hoitaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa eräitä papinvirkoja. Esitetyn muutoksen johdosta lisäksi kaikkiin kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän virkoihin olisi mahdollista nimittää ulkomaan kansalainen. Tämä olisi linjassa muuallakin hallinnossa omaksuttujen virkojen kelpoisuusehtojen kanssa. Muutoksella parannettaisiin myös Suomen evankelis-luterilaisen saksalaisen seurakunnan mahdollisuuksia saksankielisten papillisten palvelujen järjestämiseen.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu piispaainkokouksessa, kirkkohallituksessa ja kirkolliskokouksen lakivaliokunnassa sekä virkatyönä opetusministeriössä. Kirkolliskokouksen perustevaliokunta on antanut lausunnon kirkkolain 6 luvun 1 §:n 2 momentin muuttamisen ja 2 §:n 2 momentin kumoamisen osalta.

4. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan

Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotukset***Laki****kirkkolain muuttamisesta**

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun kirkkolain (1054/1993) 6 luvun 2 §:n 2 momentti sekä
muutetaan 6 luvun 1 §:n 2 momentti ja 25 luvun 12 §:n 2 momentti seuraavasti:

6 luku

Viranhaltijat ja työntekijät*A. Yleiset säännökset*

1 §

Viranhaltijat ja työntekijät

 Kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän virassa sekä jumalanpalvelukseen, kirkollisiin toimituksiin, diakoniaan tai opetukseen liittyvässä pysyväisluonteisessa työssä voi olla vain evankelis-luterilaisen kirkon jäsen. Tuomiokapituli voi myöntää tästä kelpoisuusvaatimuksesta erivapauden muun kristillisen kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan papille, jos kirkolliskokous on hyväksynyt tuon kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa tehdyn sopimuksen pappisviran vastavuoroisen hoitamisen edellytyksistä. Erivapaus voidaan myöntää toistaiseksi tai määräajaksi.

25 luku

Täydentäviä säännöksiä

12 §

Seurakunnat, joilla on erityisiä oikeuksia

 Tuomiokapituli voi kirkkovaltuuston anomuksesta antaa 1 momentissa tarkoitettulle seurakunnalle määräajaksi luvan hankkia papilliset palvelut papin virkaa täyttämättä. Tuomiokapituli voi painavasta syystä peruuttaa luvan kesken määräajan. Tuomiokapituli määrää myönnetyn luvan ajaksi kirkonkirjoihin perehtyneen seurakunnan viranhaltijan huolehtimaan kirkkoherralle 16 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla kuuluvasta kirkonkirjojen pitämistä koskevasta päätöksenteosta. Tuomiokapituli antaa tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Maija Rask*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

Laki

kirkkolain muuttamisesta

Kirkolliskokouksen ehdotuksen ja Eduskunnan päätöksen mukaisesti kumotaan 26 päivänä marraskuuta 1993 annetun kirkkolain (1054/1993) 6 luvun 2 §:n 2 momentti sekä muutetaan 6 luvun 1 §:n 2 momentti ja 25 luvun 12 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

Viranhaltijat ja työntekijät

A. Yleiset säännökset

1 §

Viranhaltijat ja työntekijät

Kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän virassa sekä jumalanpalvelukseen, kirkollisiin toimituksiin, diakoniaan tai opetukseen liittyvässä pysyväisluonteisessa työssä voi olla vain evankelis-luterilaisen kirkon jäsen.

Kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän virassa sekä jumalanpalvelukseen, kirkollisiin toimituksiin, diakoniaan tai opetukseen liittyvässä pysyväisluonteisessa työssä voi olla vain evankelis-luterilaisen kirkon jäsen. *Tuomiokapituli voi myöntää tästä kelpoisuusehdosta erivapauden muun kristillisen kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan papille, jos kirkolliskokous on hyväksynyt tuon kirkon tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa tehdyn sopimuksen pappisviran vastavuoroisen hoitamisen edellytyksistä. Erivapaus voidaan myöntää toistaiseksi tai määräajaksi.*

2 §

Ulkomaalaisen kelpoisuus kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän virkaan

Seuraaviin virkoihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen: (2 mom. kumotaan)

- 1) püispan virka;
- 2) tuomiokapitulín asessorin virka;
- 3) kirkkoneuvoksen virka;
- 4) kirkkoherran virka, jollei 25 luvun 12 §:stä muuta johdu; sekä
- 5) välittömästi kirkkohallituksen taikka kirkkoneuvoston tai yhteisen kirkkoneuvoston alainen kirkon, seurakunnan tai seurakuntayhtymän johtava virka sekä ne tähän virkaan rinnastettavat johtavat virat, jotka on virkasäännössä tällaisiksi määrätty.

25 luku

Täydentäviä säännöksiä

12 §

Seurakunnat, joilla on erityisiä oikeuksia

Valtakirja vieraskielisen seurakunnan kirkkoherranvirkaan voidaan antaa papille, joka ei ole Suomen kansalainen.

Tuomiokapituli voi kirkkovaltuuston anomuksesta antaa 1 momentissa tarkoitettulle seurakunnalle määräajaksi luvan hankkia papilliset palvelut papin virkaa täyttämättä. Tuomiokapituli voi painavasta syystä peruuttaa luvan kesken määräajan. Tuomiokapituli määrää myönnetyin luvan ajaksi kirkonkirjoihin perehtyneen seurakunnan viranhaltijan huolehtimaan kirkkoherralle 16 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla kuuluvasta kirkonkirjojen pitämistä koskevasta päätöksenteosta. Tuomiokapituli antaa tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*
